



KEELEPOLIITIKA

Üks eesmärke, mille nimel Euroopa Liit pingutab, on liikuvuse ja kultuuridevahelise mõistmise edendamine. Euroopa Liit (EL) on sel põhjusel seadnud väga olulisele kohale keeļõppe ning rahastab selles valdkonnas arvukaid programme ja projekte. EL on seisukohal, et mitmekeelsusel on Euroopa konkurentsivõimes suur tähtsus. Seetõttu näeb üks ELi keelepõliitika eesmärke ette, et iga Euroopa kodanik peaks lisaks emakeelele valdama veel kahte keelt.

ÕIGUSLIK ALUS

Keeleline mitmekesisus on Euroopas igapäevane reaalsus. Keeled on Euroopa identiteedi lahutamatu osa ja kultuuri kõige vahetum väljendus. Euroopa Liidus, mis on rajatud juhtlausele „Ühinenud mitmekesisuses“, on võime suhelda mitmes keeles üksikisikutele, organisatsioonidele ja ettevõtetele oluline eelis. Keeled on olulised ka ELi kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse austamisel.

Keelelise mitmekesisuse austamine, nagu ka üksikisiku austamine ja avatus teiste kultuuride suhtes on ELi põhiväärtused. Nii on sätestatud Euroopa Liidu lepingu preambulis, kus on sellele viidatud sõnadega „saades innustust Euroopa kultuurilisest, religioosest ja humanistlikust pärandist“ ning „kinnitades oma ustavust vabaduse ja demokraatia põhimõtetele, inimõiguste [...] austamist“. Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 on pööratud suurt tähelepanu inimõiguste austamisele ja mittediskrimineerimisele ning artiklis 3 on sätestatud, et EL „austab oma rikkalikku kultuurilist ja keelelist mitmekesisust“. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõikes 2 rõhutatakse, et „liidu tegevusega püütakse arendada Euroopa-mõõdet hariduses, iseäranis liikmesriikide keelte õpetamise ja levitamise kaudu“, austades samal ajal täiel määral kultuurilist ja keelelist mitmekesisust (ELi toimimise lepingu artikli 165 lõige 1).

Aastal 2000 vastu võetud ELi põhiõiguste harta, mille Lissaboni leping muutis õiguslikult siduvaks, keelab diskrimineerimise keele alusel (artikkel 21) ja kohustab liitu austama keelelist mitmekesisust (artikkel 22).

1958. aastal vastu võetud määrust, milles määrati kindlaks endises Euroopa Majandusühenduses kasutatavad keeled^[1], on muudetud seoses uute liikmesriikide ühinemisega, ning koos Euroopa Liidu lepingu artikli 55 lõikega 5 määratletakse selles ELi ametlikud keeled^[2]. Vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 24 võib iga liidu kodanik

[1]EÜT 17. 6.10.1958. lk 385.

[2]ELi 24 ametlikku keelt: bulgaaria, eesti, hispaania, hollandi, horvaadi, iiri, inglise, itaalia, kreeka, leedu, läti, malta, poola, portugali, prantsuse, rootsi, rumeenia, saksa, slovaki, sloveeni, soome, taani, tšehhi ja ungari keel.



kirjutada ükskõik millisele institutsioonile, organile või asutusele ühes neist keeltest ja saada vastuse samas keeles.

EESMÄRGID

ELi keelepoliitika põhineb keelelise mitmekesisuse austamisel kõigis liikmesriikides ja kultuuridevahelise dialoogi loomisel kõikjal ELis. Selleks et vastastikust austust praktikas rakendada, edendab EL võõrkeelte õpetamist ja õppimist ning kõigi kodanike liikuvust konkreetsete hariduse ja kutseõppe programmide kaudu. Võõrkeeleoskust peetakse üheks põhioskuseks, mille ELi kodanikud peavad omandama, et parandada oma haridus- ja tööhõivevõimalusi. EL teeb samuti koostööd liikmesriikidega vähemuste kaitsmiseks, mille aluseks on Euroopa Nõukogu Euroopa regionaal- või vähemuskeelte harta.

17. novembril 2017. aastal Göteborgis toimunud sotsiaaltippkohtumisel esitas komisjon idee luua 2025. aastaks Euroopa haridusruum, kus „enamik inimesi räägib lisaks oma emakeelele veel kahte keelt“ (COM(2017)0673). Pärast tippkohtumist avaldas komisjon ettepaneku võtta vastu nõukogu soovitus tervikliku lähenemisviisi kohta keelte õpetamises ja õppimises (COM(2018)0272).

SAAVUTUSED

A. Poliitilised arengusuunad ja keeleuuringute toetamine

1. Keeleoskuse andmete võrreldavus

Komisjon avaldas 2005. aastal teatise Euroopa Parlamendile ja nõukogule Euroopa keeleoskuse näitaja kohta ([COM\(2005\)0356](#)). Näitaja on vahend, mille abil saab mõõta üldist keeleoskust kõigis liikmesriikides. Raamistik selleks määrati kindlaks 13. aprillil 2007. aastal vastu võetud komisjoni teatises ([COM\(2007\)0184](#)). Komisjoni 2005. aasta teatises märgitakse, et „kõnealuse näitaja eesmärk on mõõta üldisi võõrkeeleoskusi kõigis liikmesriikides“. Tänu võrreldavatele andmetele keeleoskuse kohta liikmesriikides aitab näitaja lisaks kindlaks teha, kas eesmärgi „emakeel + kaks võõrkeelt“ saavutamiseks võetud meetmed on olnud edukad. Loodi nõuandekogu, mis avaldas 2011. aastal esimese uuringu tulemused. Nendest selgus, et keeleõpet koolis käsitlevat strateegiat tuleb paremini rakendada.

2. ECML ja Mercator

Euroopa Liit toetab kahe keeleuuringute keskuse tegevust. Need on Euroopa Nüüdiskeelte Keskus (ECML) ja Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskus Mercator. ECML edendab keeleõppes tippkvaliteeti ja uuenduslikkust ning aitab eurooplastel tõhusamalt võõrkeeli õppida. ECMLi põhieesmärk on aidata liikmesriikidel rakendada tulemuslikku keeleõppepoliitikat, koondades peatähelepanu keeleõpetusele ja -õppele, edendades dialoogi ja parimate tavade vahetust ning toetades programmiga seotud võrgustikke ja teadusprojekte. Euroopa mitmekeelsuse ja keeleõppe uurimiskeskus Mercator on osa viiest uurimis- ja dokumendikeskusest koosnevast võrgustikust ning keskendub piirkondlike ja vähemuskeelte uurimisele Euroopa Liidus.



3. Euroopa kirjaliku tõlke magistriprogramm

Euroopa kirjaliku tõlke magistriprogramm (EMT) on kvaliteedimärk, mis näitab ülikoolide tõlkeprogrammide vastavust kokkulepitud kutsestandarditele ja turu vajadustele. Euroopa kirjaliku tõlke magistriprogrammi peamine eesmärk on edendada tõlkekoolituse kvaliteeti ja julgustada kõrgetasemelisi tõlkijaid asuma tööle ELis. Euroopa kirjaliku tõlke magistriprogrammiga soovitakse tõsta tõlkijaameti staatust ELis.

B. Tegevusprogrammid

1. Programm „Erasmus+“

[Erasmus+](#) on ELi haridus-, koolitus-, noorte- ja spordiprogramm aastateks 2014–2020. Keeleõppe ja keelelise mitmekesisuse edendamine on selle programmi üks konkreetseid eesmärke. „[Erasmus+“ programmijuhendis 2019](#) on öeldud, et „keeletoe pakkumiseks loodud võimaluste eesmärk on muuta liikuvus tõhusamaks ja tulemuslikumaks, parandada õpitulemusi ja aidata seega kaasa programmi erieesmärgi saavutamisele“ (lk 9). „[Erasmus+“ veebipõhise keeletoe](#) kaudu pakutakse keeletuge, mille abil liikuvusega seotud meetmetes osalejad saavad õppida vastuvõtva riigi keelt. Programmiga „Erasmus+“ soodustatakse ka innovatsioonialast koostööd ja heade tavade vahetamist, kasutades selleks partnerlusi keelte õpetamise ja keeleõppe valdkonnas. Lisaks võib keeletuge rahastada ka siis, kui see on vajalik partnerluses osalejatele, kes korraldavad pikaajalisi koolitus- ja õppetegevusi personalile, noorsootöötajatele ja õppijatele. Programmist „Erasmus+“ rahastatakse ka igal aastal arvukaid programme, millega toetatakse viipekeelte õpetamist ja õppimist ning edendatakse teadlikkust keelelisest mitmekesisusest ja vähemuskeelte kaitsmist.

[Komisjoni ettepanek](#) järgmise programmi kohta (2021–2027) avaldati 2018. aasta mais ([COM\(2018\)0367](#)). Pärast 2017. aastal Göteborgis toimunud tippkohtumist avaldatud ettepaneku eesmärk on tõhustada keeleõpet eelkõige veebivahendite laialdasema kasutamise abil. Selle 1. põhimeetme alusel toetatakse keeleõppevõimalusi, sh õpirännet toetavaid keeleõppevõimalusi.

2. Programm „Loov Euroopa“

Programmi „Loov Euroopa“ kaudu toetatakse raamatute ja käsikirjade tõlkimist [alaprogrammi „Kultuur“](#) raames.

3. Euroopa keeltepäev

Kuna 2001. aastal korraldatud Euroopa keelteaasta oli väga edukas, otsustasid EL ja Euroopa Nõukogu hakata iga aasta 26. septembril tähistama Euroopa keeltepäeva, mil organiseeritakse mitmesuguseid keeleõpet toetavaid üritusi kõikjal ELis. Selle algatuse eesmärk on tõsta kodanike teadlikkust Euroopas kõneldavatest paljudest keeltest ja ergutada inimesi keeli õppima.

4. Euroopa keelemärk

[Euroopa keelemärk](#) on komisjoni poolt antav auhind, millega soovitakse ergutada keelte õpetamise ja õppimisega seotud uusi algatusi, tunnustada uusi keeleõppe meetodeid ja tõsta teadlikkust piirkondlikest ja vähemuskeeltest. Auhind antakse kõigi osalevate riikide projektide hulgast kõige uuenduslikumale



keeleõppeprojektile, võõrkeeleõpingutes parimaid tulemusi saavutanud üksikisikule ja parimale keeleõpetajale.

5. Juvenes Translatores

Igal aastal annab komisjon parima tõlke eest oma liikmesriiki esindavale 17- aastasele kooliõpilasele auhinna Juvenes Translatores. Õpilased võivad tõlkida ükskõik millisest Euroopa Liidu ametlikust keelest mõnda teise ELi ametlikku keelde.

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

A. Keeleline mitmekesisus

Kõigepealt tuleb rõhutada, et Euroopa Parlament on vastu võtnud täieliku mitmekeelsuse poliitika, mille kohaselt kõik ELi keeled on võrdselt tähtsad. Kõik parlamendi dokumendid tõlgitakse kõikidesse ametlikesse keeltesse ja igal Euroopa Parlamendi liikmel on õigus võtta sõna enda valitud ametlikus keeles.

Oma 24. märtsi 2009. aasta resolutsioonis „Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus“^[3] kinnitas Euroopa Parlament oma toetust ELi poliitikale mitmekeelsuse valdkonnas ja kutsus komisjoni üles töötama välja meetmeid keelelise mitmekesisuse edendamiseks.

28. märtsil 2019 võttis Euroopa Parlament vastu programmi „Loov Euroopa“ aastateks 2021–2027^[4]. Programmi eesmärkidele pühendatud artiklis rõhutatakse, et arvesse tuleb võtta „eri riikide eripära, sealhulgas erilises geograafilises või keelelises olukorras olevad riigid ja piirkonnad“. Samuti lisati erisäte Euroopa audiovisuaalse sisu subtiitritega varustamise, dubleerimise ja audiokirjelduste kohta, et toetada riigiüleste Euroopa teoste rahvusvahelist müüki ja levitamist kõikidel platvormidel.

2018. aastal tegeles parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjon algatusraportiga „Keeleline võrdõiguslikkus digitaalajastul — inimkeele tehnoloogia projekt“, mis tugineb sama nimetusega [uuringule](#), mis koostati Euroopa Parlamendi teaduslike ja tehnoloogiliste valikute hindamise üksuse esinduskogu tellimusel. 11. septembril 2018 võeti täiskogul vastu resolutsioon keelelise võrdõiguslikkuse kohta digitaalajastul^[5]. Selles resolutsioonis kutsus Euroopa Parlament Euroopa Komisjoni üles hindama, millised oleksid kõige sobivamad vahendid keelelise võrdõiguslikkuse tagamiseks digitaalajastul, ning töötama välja tugeva ja koordineeritud mitmekeelse digitaalse ühtse turu strateegia. Alates 2007. aastast on Euroopa Parlament igal aastal välja andnud [filmiauhinda LUX](#). Auhinnaga kaasneb kolme lõppvooruga jõudnud filmi subtitreerimine Euroopa Liidu 24 ametlikku keelde.

B. Vähemuskeelte toetamine

23. novembril 2016 võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni viipekeelte ja elukutseliste viipekeele tõlkide kohta^[6]. Selle eesmärk oli rõhutada, et kurtidest, pimekurtidest ja vaegkuuljatest kodanikel peab olema viipekeele, subtiitrite, kõne tekstiks muutmise ja/või alternatiivsete suhtlusvormide kaudu (sh suulised tõlgid)

[3] [ELT C 117E, 6.5.2010, lk 59.](#)

[4] [Vastuvõetud tekstid, P8_TA\(2019\)0323.](#)

[5] [Vastuvõetud tekstid, P8_TA\(2018\)0332.](#)

[6] [ELT C 224, 27.6.2018, lk 68.](#)



juurdepääs samale teabele ja suhtlusele nagu teistel kodanikel. Resolutsioonis tunnustatakse ka ELi institutsioone, kes juba olenevalt vajadusest pakuvad juurdepääsetavust avalikele üritustele ja parlamendikomisjonide koosolekutele.

Euroopa Parlament võttis 2013. aastal vastu resolutsiooni Euroopa ohustatud keelte ja keelilise mitmekesisuse kohta Euroopa Liidus^[7], milles kutsutakse liikmesriike üles pöörama rohkem tähelepanu Euroopa ohustatud keeltele ning pühenduma liidu keele- ja kultuuripärandi mitmekesisuse kaitsele ja edendamisele.

Uuringus „Vähemuskeeled ja haridus: parimad tavad ja kitsaskohad“, mille tellis Euroopa Parlamendi kultuuri- ja hariduskomisjon ning mis avaldati 2017. aasta algul, uuritakse 13 juhtumi näitel vähemuskeelte olukorda hariduses.

7. veebruaril 2018 kiitis Euroopa Parlament heaks resolutsiooni vähemuste kaitse ja mittediskrimineerimise kohta ELi liikmesriikides^[8]. Selles resolutsioonis kutsutakse liikmesriike üles tagama, et järgitaks õigust kasutada vähemuskeelt, ja kaitsma liidu keelilist mitmekesisust. Samuti nõutakse selles keelealaste õiguste austamist kogukondades, kus on rohkem kui üks ametlik keel, ning kutsutakse komisjoni üles edendama aktiivsemalt piirkondlike ja vähemuskeelte õpetamist ja kasutamist.

Pierre Hériard
05/2019

[7][ELT C 93, 23.12.2016, lk 52.](#)

[8][ELT C 463, 21.12.2018, lk 21.](#)

